

DLA doktori értekezés tézisei

Szokody Anikó

Liszt Debussy zongoraműhelyében.

Technikák, eszközök, hatások

Témavezető: Nagy Péter, habilitált egyetemi docens

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28-as számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok

besorolású doktori iskola

Budapest

2019

I. A kutatás előzményei

Régóta foglalkoztat a Debussy zongoradarabjaiban felbukkanó liszti hatások érzékelhetősége és kettőjük zongoraműveinek olyan érintkezési pontjai, amelyek a kompozíciós gondolati hasonlóságokon túl a játék közben tapasztalható gyakorlati összefüggéseket is sejtetik. Míg kettőjük zenéjének kapcsolatát nem vitatják a szakemberek, ezen hasonlóságok erősségéről megoszlanak a vélemények és utalásokon kívül a témával részletesen foglalkozó összehasonlító tanulmányokat nem találtam.

Kíváncsiságomat tovább fokozta az a tény, hogy egyes jelenségek felismerésére talán nem is annyira a zenetudományban jártas szakembernek, hanem a műveket azok tanulásakor más szemszögből megközelítő, gyakorlati tapasztalat alapján megismerő zongorajátékosnak van jobb lehetősége. Dolgozatom célja ezeknek az összefüggéseknek feltárása és bizonyítása: az előadóművész szemével keresni Liszt és Debussy zongoradarabjainak közös vonásait.

Alan Walker nélkülözhetetlen tanulmányain kívül Miriam Gómez-Morán adott hasznos útmutató információkat a Liszt művekkel kapcsolatos vizsgálódásaim kérdéseire. Edward

Lockspeiser, Roy Howat, Roger Nichols és Mark DeVoto elengedhetetlen fontosságú Debussy írásai mellett érdekes információkkal szolgált Maria Metaxaki tanulmánya, amely mélyebb betekintést engedett Debussy pedálozásába.

II. Források

Megközelítési szempontomból adódóan a dolgozat vizsgálódási kategóriáit a zongorajáték során tapasztalt felismerések nyomán maguk a művek szolgáltatták. Ezeket csoportosítva kutattam fel az egyes jelenségekkel foglalkozó, illetve azokat erősen képviselő műveket mélyebben tárgyaló, főként angol nyelven rendelkezésre álló szakirodalmat.

Liszt műveinél elsődleges forrásként az Editio Musica Budapest Összkiadását használtam. A háromsoros szerkesztés vizsgálatánál azonban szükségesnek bizonyult további forrásokat is felkutatni, melyek nagyrészt a Zeneakadémia Kutató Könyvtárában megtaláltam. Debussy műveinél a rendelkezésemre álló Editio Musica Budapest kötetek kívül tanulmányoztam a Durand kiadásokat, valamint a digitálisan elérhető autográf kottákat. Debussy pedálozásának vizsgálatában nagyon érdekes információkat szolgáltatott a Maria Metaxaki által készített pedáljelzések kottába

jegyzése. Ezeknek eredeti forrása a Welte-Mignon tekercekre rögzített Debussy zongorajáték volt, melyeknek egyetlen teljes kollekciója az ausztráliai Sydney-ben található, Denis Condon gyűjteményében.

III. Módszer

A témát előadóművészi irányból ragadtam meg, így módomban állt olyan látószögből vizsgálni a kérdésköröket, ami a zenetudományi szemlélet előtt esetleg rejtve marad. A darabok játszása közben tapasztalt felismeréseim útján haladva tettem meg észrevételeimet. Dolgozatom fő gerincét a különböző szempontok szerint elrendezett elemzés alkotja. A hasonlóságok jegyeinek felismerését és alátámasztását a kottapéldákkal illusztrált összehasonlító analízis adja. A dolgozat részletekbe menő módon vizsgálja Liszt és Debussy zongoraműveiben a pedálhasználatra és annak lejegyzésére vonatkozó hasonlóságokat, a kottakép tudatos elrendezését. Emellett mélyrehatóan foglalkozik a texturális hasonlóságok kérdésével, a két szerző virtuóz műveivel, valamint kitér konkrét zenei áthallásokra, Debussy zenéjében visszakösző Liszt dallamok példáival.

A két szerző zongorakomponálási gondolatrendszerét összehasonlító tanulmány módszerének újszerűsége az előadóművészi érzékelés irányából való egyedi megközelítés.

IV. Eredmények

Disszertációm célja Liszt és Debussy zongorakomponálási technikájának, a két zeneszerző gondolatrendszerében fellelhető, zongorára vonatkoztatható hasonlóságoknak feltérképezése volt. A kutatási munka megkezdésénél sem volt kétséges számomra a hasonlóság ténye, de a tanulmányozás folyamata sokkal nagyobb számú és szélesebb körű eredményekkel örvendeztetett meg, mint azt eredetileg remélni mertem.

Már a vizsgálódási kategóriák között fontos helyet elfoglaló pedálhasználat összehasonlításának eredményei is számottevők és jól érzékelhetők az idézett példákból. A két szerző kottakép elrendezésének hasonlóságai is szépen bizonyíthatók, izgalmas elemként foglalva magukba a többsoros szerkesztési technika alkalmazásának pillanatait.

A liszti hatások vizsgálatának legterjedelmesebb fejezete a textúrák összehasonlítása lett. Tizenkét alfejezetet kívánt a Debussy zenéjében megjelenő eszközök tanulmányozásának felsorakoztatása.

Az egyes zongoratechnikai eszközök használatának módszerei mellett a kompozíciós technika egybeeséseit is megfigyelhettem. Jellemző közös vonások mutatkoztak a nyitott textúrájú komponálás és a háromsoros szerkesztés terén, a tremolo és arpeggio használatoknál, a kvintpárhuzamoknál és egyéb parallel vonulatoknál, a szabad orgonapont lehetőségeinek kihasználásában, a váratlan akkordhasználatban, a tercrokon ötletekben, a variálás képességében és a texturális fejlődésben is.

A virtuozitás megjelenését és a liszti zongorajáték mechanikájának hatását külön fejezetben tárgyaltam, melyben az ostinato használatának módja fontos kapocsnak bizonyult a két zeneszerző között. Külön kincs volt rálelni a konkrét zenei ötletek átvételére, felismerni a Debussy zenéjében felvillanó Liszt-visszhangokat.

A két zeneszerző zongoradarabjait vizsgálva a kapcsolódási pontok sokrétűsége, azok figyelemre méltón magas száma és gyakori előfordulása igazolni látszik a Debussy és Liszt zenéje közti összefüggésekkel kapcsolatos feltételezéseimet. Előadóművészi szempontból vizsgálva e kapcsolat jelentősége mindenképp számottevő.

V. Az értekezés tárgyköréhez tartozó tevékenységek dokumentációja

Zeneakadémiai éveim óta rendszeresen játszom és tanítom mindkét tárgyalt zeneszerző műveit, hiszen darabjaik a zongorára írt repertoár fontos részét képviselik. Debussy zongoraműveinek átfogóbb megismerésére a 3. Nemzetközi Yvonne Lefébure Zongoraverseny (Párizs, Saint-Germain-en-Laye) adott először mélyebb lehetőséget. Erre készülve tulajdonképpen teljes áttekintéssel kellett vizsgálnom Debussy zongorára írt kompozícióit. Bloomingtoni tanulmányaim alatt később lehetőségem nyílt Jane F. Fulcher francia zenét és ezen belül Debussy muzsikáját tárgyaló szemináriumi óráit látogatni. Liszt *Les jeux d'eau a la Villa d'Este* című művét játszottam 2017. július 21-én a Luzerne Faculty Artist Series műsorán (NY, Amerikai Egyesült Államok), valamint jóval korábban több Debussy és Liszt mű kíséretében a Teatro Colon Operaházban Buenos Airesben (1997), illetve a Washingtoni és Buenos Aires-i magyar konzulátusokon, valamint a Hilton Head Nemzetközi Zongoraversenyen is.